

Stalinismus a 2.světová válnka

Situace po občanské válce

- ◎ Průmysl poklesl o 1/5
- ◎ Zemědělství pokleslo o 2/3
- ◎ Města zničena, železniční doprava rozvrácena, opakují se sucha
- ◎ Hospodářská situace je hrozná, lidé umírají
- ◎ Od podzimu 1921 přichází humanitní pomoc do Ruska

Lenin a komunisté připravili plán obnovy SSSR:

- **GOELRO** – plán elektrifikace Ruska

- **NEP** – vznik v r.1921

= **nová hospodářská politika**. Byly zrušeny povinné odvody potravin a byla zavedena naturální daň, přičemž zbytek úrody mohl rolník volně prodat na trhu, 98% rolníků bylo soukromých. Vzniká soukromý sektor. Objevují se malovýrobci, soukromá družstva, mnohé továrny se vrací majitelům. Díky tomu se obnovilo hospodářství a trh začal fungovat. Lidé měli zájem na výrobě. Stát kontroluje velkoobchod a finance.

Elektrifikace v Rusku

Mimořádná opatření

- 1921 - založení Čeky (Črezvyčajnaja komisija)
- – zakladatel Felix Dzeržinskij
- nařízení evidence všech lidí přicházejících v úvahu jako odpůrci sovětského státu a jejich sledování a prověřování.
- trestní zákoník, sovětský občan mohl být odsouzen, aniž byl přímým účastníkem nějaké protistátní organizace (na Leninovo doporučení)

Vznik SSSR (Svaz sovětských socialistických republik)

- ◎ 30. prosince 1922 proběhl sjezd sovětů v Moskvě a tím se mění Rusko na SSSR (6 republik – Ruská, Ukrajinská, Běloruská, Arménská, Gruzinská a Azerbajdžánská)
- ◎ První předseda vlády - Kalinin
- ◎ Měnová reforma – papírové rubly tzv. sovznaky -> nové oběživo tzv. červonce
  - v zemi vládl banditismus a korupce.
- Měnová reforma urychlila likvidaci naturální měny
- ◎ R.1922 pronásledování pravoslavné církve
- ◎ R. 1924 – 2.sjezd sovětů – přijata 1.ústava
- ◎ Diplomatické uznání SSSR

Stalin, Lenin, Kalinin

Znak a vlajka SSSR

Nástupnické boje 1924-1928

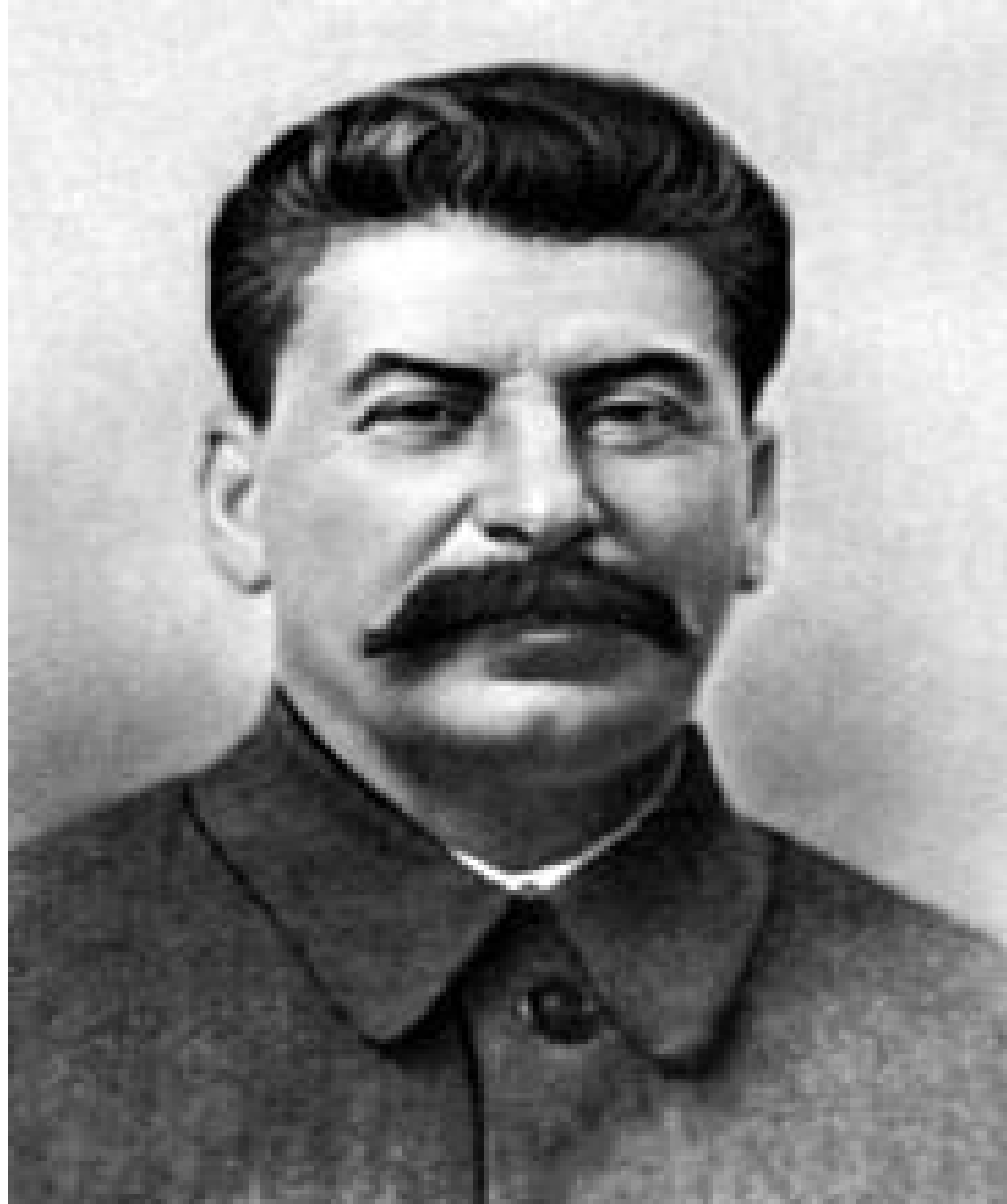
- ⦿ 1924 umírá Lenin, byl mumifikován a pochován v Mauzoleu
- ⦿ Leninovým nástupcem měl být Lev Davidovič Trocký, ale většina členů Politbyra byla proti
- ⦿ Vznikl triumvirát – Zinovjev, Kameněv, Stalin – v roce 1924 vznikly spory -> rozpad
- ⦿ Duumvirát – Stalin a Nikolaj Bucharin -> rozpad po boji
- ⦿ 1926 se spojil Trockij se Zinovjevem a Kameněvem
- ⦿ Trockij X Stalin, Kameněv a Zinovjev ustoupili a pokořili se Stalinovi
- ⦿ 1927 – boj završen -> Trockij v r.1929 vyhoštěn ze SSSR a v r.1940 byl zabit v Mexiku

Nikolaj Bucharin

Josef Vissariovich Džugašvili (Stalin)

• 18.12.1879 – 1.3.1953

- ⦿ Pocházel z Gruzie, narodil se ve vesnici Gori
- ⦿ Otec byl chudý obuvník a matka pravoslavná křesťanka
- ⦿ V 16 letech vstoupil do pravoslavného semináře -> nedodělal
- ⦿ Dal se na revoluční dráhu a stal se členem organizace sociálních demokratů *Mesame dasi*
- ⦿ Přidal se k bolševikům a stal se jedním z jejich vůdců, přijal jméno Stalin = staľ = ocel
- ⦿ Mezi spolubojovníky nebyl moc oblíben, byl vznětlivý, mstivý.

Otec a matka

Mladý Stalin

První manželka Jekatěrina Svanidze

- Oženil se s ní v roce 1906
- 1907 se jim narodil syn Jakov,
- 1907 Jekatěrina umírá na tyfus

- 1919 se oženil podruhé – Naděžda Allilujeva, měli syna Vasilije a dceru Světlanu
- 1932 se zastřelila

Nástup k moci

- Postupně s pomocí ČK (NKVD) likviduje své protivníky a soupeře a získává nejvyšší funkci tajemníka strany
- V roce 1926 probíhá tažení proti soukromému podnikání. Vládní politika oslabí soukromý obchod nízkými cenami státního obchodu. Státní obchod nestačil zásobovat trh, takže vznikl hlad po zboží. Byly fronty na potraviny, kvetoucí černý trh, nezaměstnanost byla doménou Ruska.
- 1927 – obilní krize – rolníci přestali dodávat obilí za ceny diktované státem
- V prosinci 1927 – 15.sjezd strany – nařízena industrializace (znárodnění průmyslu) a kolektivizace zemědělství – vznik kolchozů – násilné odebrání půdy rolníkům, boj s kulaky (ruské označení pro střední a bohaté rolníky)
- Rozvoj především těžkého průmyslu, vyhlášeny 5-leté plány = pětiletky

Zničení chrámu Christa Spasitele 1931

1. pětiletka – 1928 – 1932

- splněna za 4 roky a 3 měsíce
- do r.1932 – vzniklo 5000 sovchozů a 200 000 kolchozů, ale špatné řízení a nedostatek zkušeností způsobilo hladomor – zemřelo 5 mil. lidí
- prům.výroba zvýšena o 20% ročně, vzniklo 1500 nových závodů
- nové průmyslové oblasti (Magnitogorsk, Karaganda). Průmyslová centra (Ural, Kuzbaská pánev, Volha, Ukrajina). Stavby (Dněprostroj-přehrada, Turgsib-odbočka ze sibiřské magistrály).
- SSSR byl průmyslově agrární zemí.
- Průmysl vzrostl ze 42% na 71%. Podařilo se vybudovat železářský, traktorový, letecký a automobilový průmysl. Byl také pokrok ve výrobě elektrické energie a v těžbě uhlí a nafty.
- Také probíhala výstavba gulagů r.1929 – 1930, gulag – sovětský pracovní a koncentrační tábor
- Byl uzákoněn nový směr v umění = socialistický realismus

Hladomor

2. pětiletka (1933 -1937)

- Splněna za 4 roky a 3 měsíce
- SSSR je na 1. místě na světě v průmyslové výrobě, která se zdvojnásobila
- Průplav – Baltsko-běloomořský, kanál – Volžsko-donský, druhá kolej sibiřské magistrály
- Velké stavby staví vězni z gulagů

3. pětiletka (1937 – 1942)

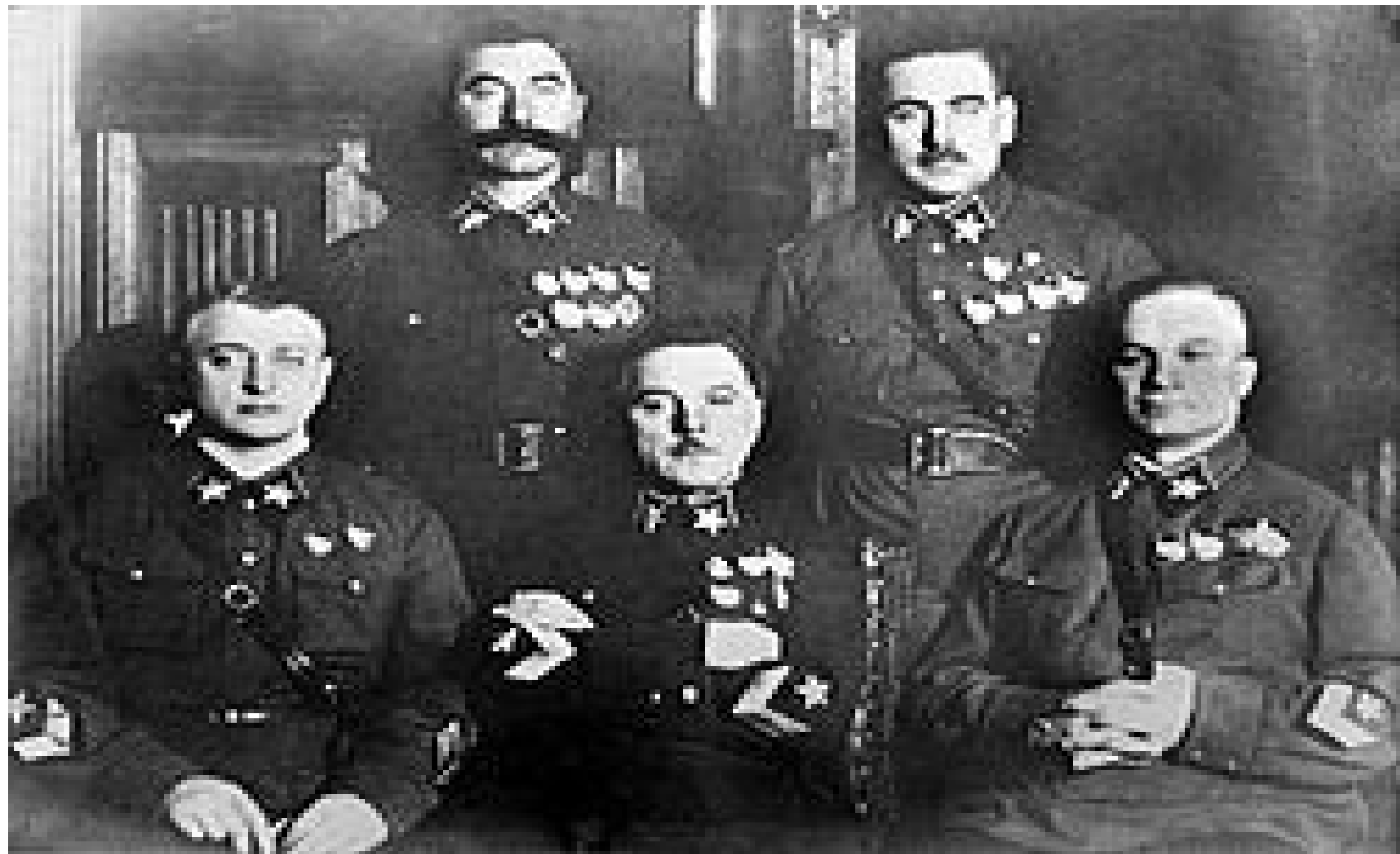
- Zvýšila se výroba spotřebního zboží a životní úroveň obyvatelstva
- Byla přerušena válkou

1934 – počátek stalinských represí

- tajemník strany v Petrohradu Kirov zavražděn
- následují hromadné čistky a masové naplňování gulagů
- vznik NKVD (v čele Jagoda, Ježov, poslední Berija)
- Vyšetřovatelé nutili své oběti k fantastickým doznáním – lidé podepisovali protokoly, že byli agenti japonské, či imperialistické rozvědky
- potraty byly zakázané, rozvody ztíženy
- zavedena povinná vojenská služba, nové hodnosti, řády
- proticírkevní kampaně byly zmírněny
- SSSR vstupuje do Společnosti národů

- Byly inscenovány **politické monstrprocesy proti vykonstruovaným nepřátelům** strany a státu. Stalin postupně zlikvidoval všechny Leninovy stoupence. Bucharin, Zinovjev, Kameněv byli popraveni jako zrádci revoluce.
- Trockij – donucen k emigraci a později ho nechal zavraždit v Mexiku
- popravoval umělce, vědce, konkurenční straníky, ale i obyčejné občany
- Těsně před válkou vyvraždil celou armádní generalitu ([Tuchačevskij](#), Bljucher).

- Neexistovala hospodářská soutěž, hospodářské neúspěchy se automaticky stávaly sabotáží proti socialismu. **Celá společnost byla ovládána atmosférou strachu a udavačství.**
- Stalin byl ztotožněn se stranou a státem.
- Vzniká **kult osobnosti** neomylného dobrotivého vůdce, otce národa, který má zlé rádce.
- Stalinovi jsou zasílány dary jako orientálnímu despotovi, je oslavován v literatuře i v písních.
- **Roste byrokratizace režimu** a buduje režim osobní moci.

- V letech 1930 až 1953 bylo za politickou činnost zatčeno 3,6 – 3,8 miliónů lidí, z nich bylo zastřeleno 748 – 786 tisíc lidí, ostatní byli deportováni do Gulagů (celkem represováno asi 20 miliónů lidí)
- V roce 1935 inicioval Stalin zákon, podle kterého byly trestně zodpovědné děti od 12 let, mohly být i popraveni
- Vrchol represí byl v letech 1937 – 1938, kdy fungovali tzv. trojky, které odsuzovali k smrti bez soudu.
- Od r. 1940 existovali tzv. pracovní zákony, podle kterých bylo odsouzeno téměř 18 tisíc lidí), např. za pozdní příchod do práce = sabotáž, nebo sběr zbytků obilí na poli po sklizni = rozkrádání socialistického vlastnictví)

GULAG

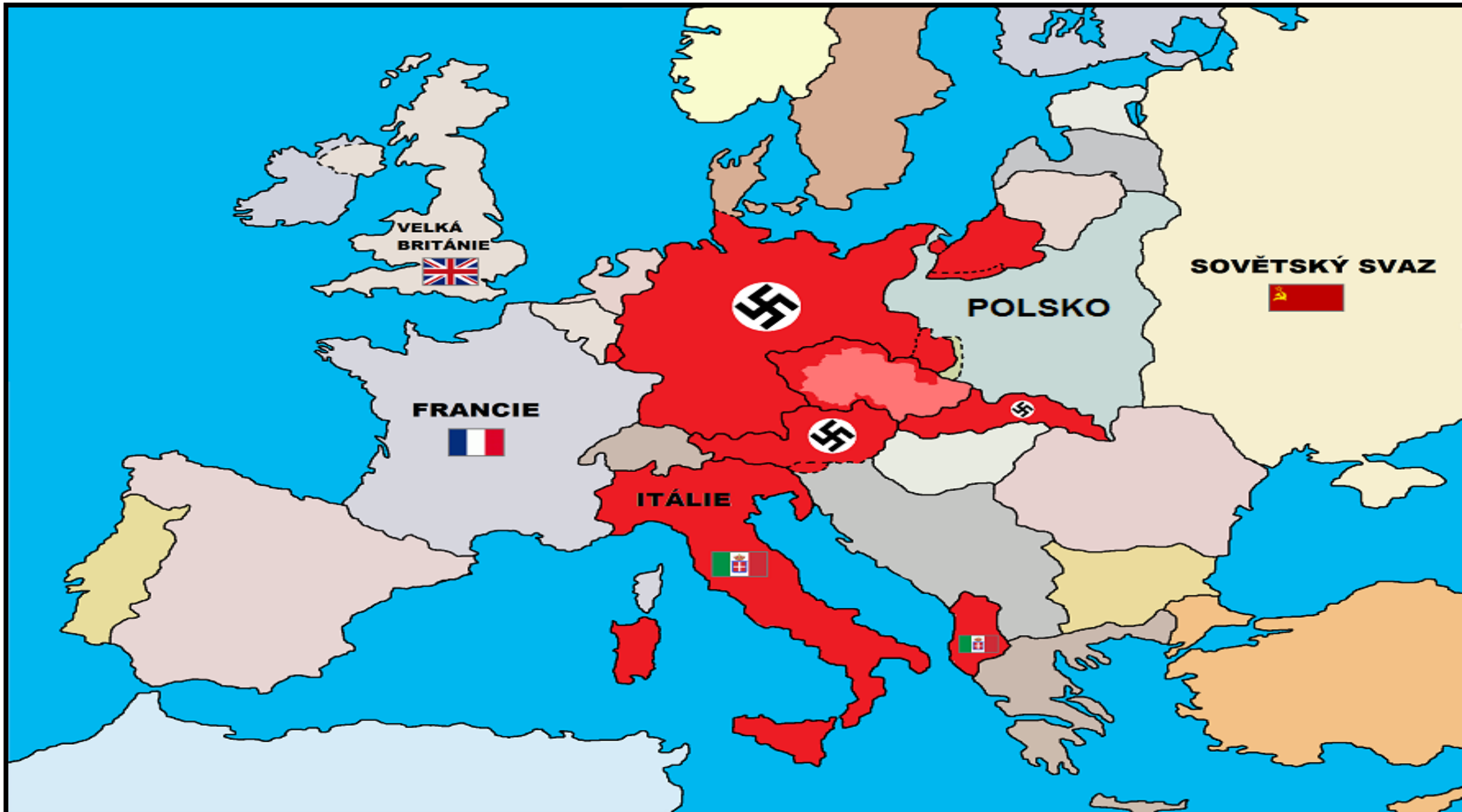
1937-1953

1953

Mezinárodní vztahy před 2.světovou válkou

- Léto 1939 – byla obnovena jednání VB, FR a SSSR – uzavření paktu o vzájemné pomoci, jednání jsou neúspěšná, VB a FR zároveň jednají i s Hitlerem
- 23.8.1939 – byl uzavřen německo-sovětský pakt o neútočení na 10let = Molotov – Ribbentrop pakt, jeho součástí byl tajný dodatek, podle kterého si rozdělily Německo a SSSR sféry vlivu (SSSR dostalo Pobaltí, Besarábii, východní část Polska), uzavřena i Smlouva o přátelství
- 1.9.1939 napadlo Německo Polsko = počátek 2. světové války
- 17.9. 1939 okupuje sovětský svaz východní část Polska
- Na jaře 1940 zastřelili Sověti u Katyně 21 857 polských zajatců
- Jaro 1940 SSSR násilně připojuje Estonsko, Lotyšsko, Litvu a Besarábii (dnešní Moldavsko)

VELKÁ
BRITÁNIE

FRANCIE

ITÁLIE

POLSKO

SOVĚTSKÝ SVAZ

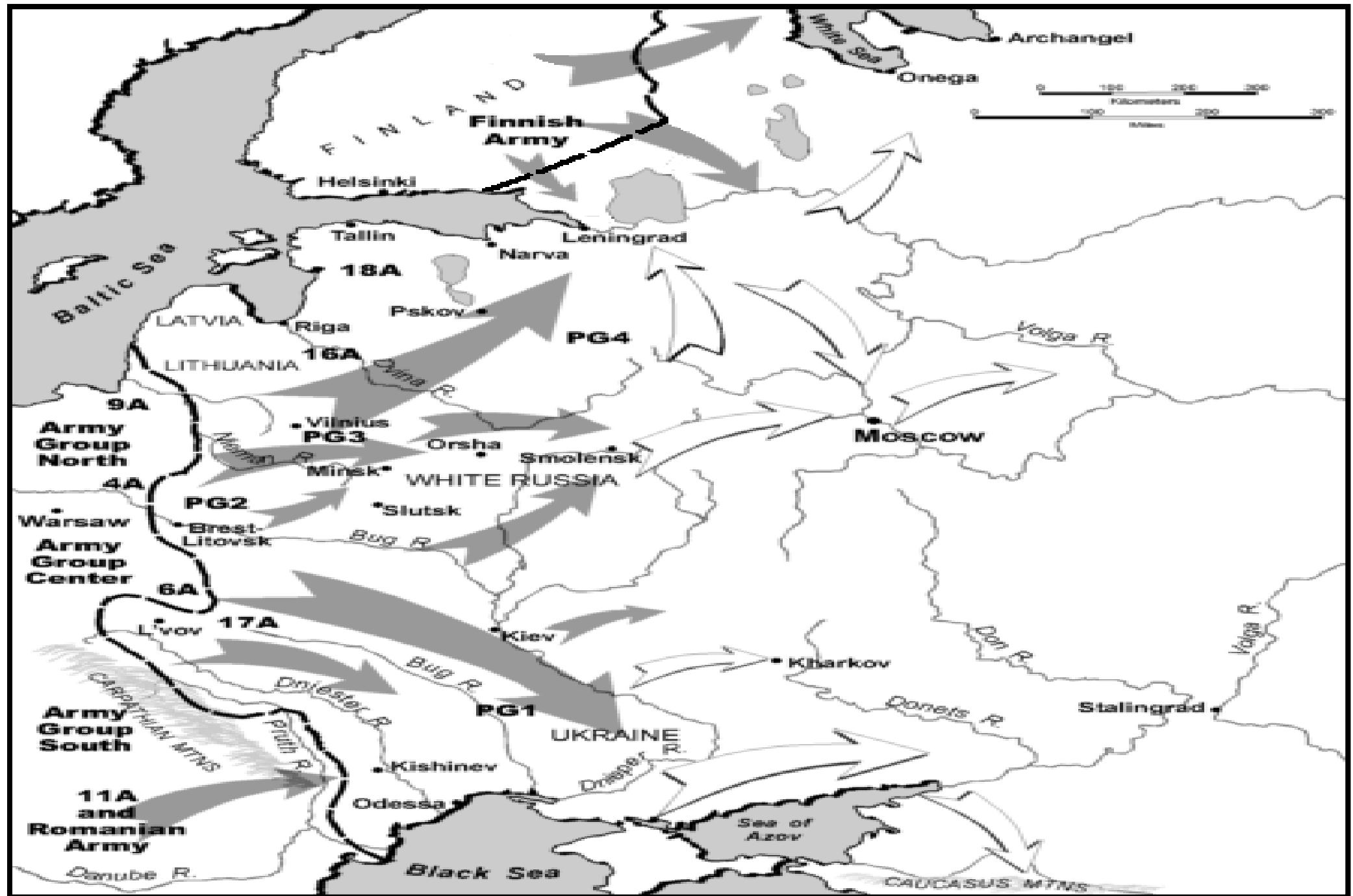
Sovětsko – finská válka (1939 – 1940)

- SSSR žádá po Finsku odstoupení území kolem Leningradu výměnou za území v Karélii
- Žádá pronájem několika ostrovů v Baltském moři, kde chce vybudovat své vojenské základny
- Finsko odmítá → „zimní válka“, SSSR s velkými ztrátami vítězí a prosazuje své požadavky

Plán „Barbarossa“

- Plán Německa na bleskové dobytí SSSR
- Útok třemi hlavními směry na Leningrad, Moskvu a Kavkaz
- Stalin dostal informace o chystaném útoku, ale odmítal jim věřit, pokládal je za dezinformace
- 22. června 1941 ve 4.30 ráno (neděle) - napadení SSSR bez vyhlášení války po celé délce hranic, bombardování velkých měst
- Stalin zpočátku v šoku, teprve po 14 dnech se obrací k lidu a vyhláší „vlasteneckou válku“

РОДИНА-МАТЬ ЗОВЕТ!

Počáteční období války

- Německo má velké válečné zkušenosti, pracuje pro ně válečný průmysl téměř celé Evropy, převládají mechanizované jednotky → rychlý postup vpřed
- SSSR má velké ztráty, armáda je špatně vyzbrojena, chybí zkušení velitelé, velká část je dislokována na Dálném východě, kde očekává japonský útok
- Sovětští vojáci se urputně brání (pevnost Brest, Smolensk), ale jsou nuceni ustupovat
- Probíhá urychlená evakuace průmyslu a lidí na východ

Blokáda Leningradu

- V září 1941 začíná blokáda Leningradu, trvá 900 dnů až do ledna 1944
- Leningrad je obklíčen ze tří stran, zbývá cesta po Ladožském jezeře = „cesta života“ nebo letecké zásobování
- Celkem zahyne na 600 tisíc obyvatel, pouze 3% na následky ostřelování a bombardování, 97% zemře na následky hladu a zimy

- Velitelem obrany Leningradu se stal generál Žukov
- Schlüsselburg byl od 19. ledna 1942 zpět v rukách Sovětů.
- Počátkem února 1942 zprovoznili Sověti přímé železniční spojení do Leningradu, přesto že se pořád ocitaly pod německým bombardováním.
- Nejhorší obléhání skončilo, ale částečná blokáda trvala až do konce ledna roku 1944.
- 27. ledna, kdy začalo fungovat železniční spojení Leningrad – Moskva, Stalin oficiálně vyhlásil konec obléhání Leningradu.

Bitva o Moskvu – operace Tajfun

- Probíhala od 30. září 1941 do 20. dubna 1942
- Německé síly asi 770 000 vojáků, 456 tanků, 9560 děl a minometů, 780 letadel, zahynulo asi 457 000
- Ruské síly asi 1 250 000 vojáků, 1000 tanků, 10,5 tis. Děl a minometů, 545 letadel, zahynulo asi 926 tisíc
- Němci postoupili na 30 km od centra Moskvy
- 2. října prolomili Němci ruskou obranu na nejdůležitějších směrech (Vjazma, Brjansk, Orel) a 16. října pokračovali v útoku. Ten den vypukla v Moskvě panika a sovětský Státní výbor obrany byl nucen 17. října vydat zvláštní usnesení o obraně Moskvy, 20. října výjimečný stav a nařídít evakuaci státních úřadů do Kujbyševa

- Sovětský zpravodajec dr. Sorge, nasazený v Japonsku v roli německého korespondenta, získal text obsahující podmínky, za jakých Japonci pomohou Němcům v Rusku. Hlavní podmínkou bylo právě dobytí Moskvy, teprve po jejím pádu byla japonská vláda ochotna napadnout SSSR na Dálném východě
- Japonsko se rozhodlo nebojovat s SSSR, ale napadlo 7.12.1941 USA (Pearl Harbor)
- V prosinci 1941 začíná sovětská protiofenzíva, která skončila prvním velkým vítězstvím
- Německá vojska byla donucena ustoupit o 100 – 250 km na západ

Bitva u Stalingradu

- Bitva probíhala od 17. července 1942 do 2. února 1943
- Na sovětské straně bojovalo 1,14 mil. vojáků proti 6. německé armádě
- Celkem v bojích padlo na 2 miliony lidí
- Boje začaly ostřelováním a bombardováním města, od září 1942 se bojovalo přímo ve městě o každou ulici i dům, nejkrvavější boje proběhly na Mamajevom kurganu
- V listopadu 1942 začal sovětský protiútok a byla obklíčena německá 6. armáda → „stalingradský kotel“
- 2. února 1943 Němci kapitulovali, zajato přes 90 000 vojáků včetně velitele maršála Pauluse
- Vítězství u Stalingradu znamenalo obrat ve 2. sv. válce

Bitva u Kursku (4. července – 23. srpna 1943)

- Poslední velký německý protiútok na východní frontě, největší tanková bitva
- Vrchní velitel německých vojsk Erich von Manstein, sovětských – maršál Žukov
- Němci: 900 000 vojáků , 3000 tanků
- SSSR: 2 500 00 vojáků , 5000 tanků
- Rozhodující vítězství sovětského vojska

Tiger

T-34

Konec války

- Do konce roku 1944 osvobodila Rudá armáda celé území SSSR, nový spojenec - Rumunsko
- Hodně tomu napomohlo otevření 2. fronty spojenci (USA, Kanada, VB), kteří se v červnu 1944 vylodili v Normandii a začali osvobozovat západní Evropu
- V únoru 1945 proběhla Jaltská konference (Stalin, Roosevelt a Churchill) – jednali i poválečném uspořádání
- V lednu 1945 ruská vojska překračují hranici Německa a postupují k Berlínu, s americkými vojsky se setkají na Labi
- V dubnu začal útok na Berlín
- 30. dubna 1945 spáchal Adolf Hitler sebevraždu
- 7. května 1945 Německo kapitulovalo → kapitulace vstoupila v platnost 8.5. 1945 = konec války v Evropě

Osvobození Československa

- Rudá armáda a spojenci (Rumuni) osvobozují Moravu. Brno osvobozeno 26. dubna 1945
- Američané a spojenci osvobozují Plzeň a západní Čechy, musí zůstat stát na demarkační linii, která vede přes Karlovy Vary, Plzeň a České Budějovice
- Na našem území se ještě nachází německá armáda Střed (asi 1 milion vojáků). Chtějí se přes Prahu probít do amerického zajetí.
- 5. května 1945 povstání v Praze, rozhlas volá o pomoc
- Povstání pomáhají i Vlasovci (vojenská jednotka, kterou Němci sestavili z ruských zajatců)
- 9. května 1945 Praha osvobozena = konec bojů v Evropě

Zdroje

- ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 4. rozš. vyd., Praha: Lidové noviny, 2004, 574 s. ISBN 80-7106-658-3.
- <http://kvmuz.cz/typ/soudobe-dejiny/kult-osobnosti-1-cast>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Společenství_nezávislých_států
- <http://www.moderni-dejiny.cz/>
- Obrázky www.google.cz
- <http://ru.science.wikia.com/wiki>
- <http://ru.community.wikia.com/wiki/>